

ELINA HALTTUNEN-RIIKONEN & NOORA TIENAHO

Vuoropuhelun puolustaja

Haastattelussa Marja-Liisa Kakkuri-Knuuttila

”Täytyy olla rehellinen ja nöyrä: tajuta, että itse tietää aika vähän, mutta muilta voi oppia.” Marja-Liisa Kakkuri-Knuuttilalle (s. 1945) dialogi on sekä itseymmärryksen ohjenuora että ajattelun kestoaihe. Aikaa pohdiskeluun on taas riittänyt professorin jäätyä 2013 eläkkeelle Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulun liiketoiminnan filosofian oppituoilta. Urallaan Kakkuri-Knuuttila on ennättänyt kirjoittaa laajalevikkisiä argumentaation oppikirjoja, tieteenteoriaa ja artikkeleita Aristoteleen filosofiasta. Väittelyn, retoriikan ja tieteellisen päättelyn ohella emerita puhuu vuorovaikutuksen arkisesta merkityksestä.

”Näin jälkeenpäin ajatellen abstraktit pohdinnat ja miksi-kysymykset syntyivät spontaanisti”, Kakkuri-Knuuttila muistelee lapsuuttaan. Suomalainen koululaitos ei kuitenkaan 50–60-luvuilla juuri tukenut ihmettelevää asennetta.

Kasviopin tunnilla funktionaalinen teleologinen selitys aiheutti päänvaivaa, kun syyksi kissankäpälän lehtien nukkaiselle pinnalle kerrottiin, että se estää veden haihtumisen lehdeltä.

”Ei ollut tapana, että oppilaat kysyvät opettajalta, joten ei edes tullut mieleen esittää kysymystä: Mikä ihmeen selitys tuo nyt on? Mistä kasvi tietää, että sen täytyy kasvattaa nukkapinta? Asia jäi sitten siihen.”

Toinen mieleen painunut tapaus oli voimavektoreiden laskeminen fysiikassa:

”Olisin halunnut ymmärtää, miksi vektorit voidaan laskea yhteen sillä lailla. Sehän on pelkkä matemaattinen lasku. Miksi laskelmat pätevät luonnossa, mitä järkeä siinä on? Otimme ystävättäreni kanssa fysiikan yksityistunteja asian selvittämiseksi, mutta lopulta kävi ilmi, että mitään selitystä ei ole. Niin se vain menee.”

Jälkikäteen ongelma on paikantunut jo antiikin aikaiseen filosofiseen kiistaan instrumentalistien ja realistien välillä. Ovatko annetut selitykset pelkkiä kaavoja, vai onko konkreettista syytä sille, miten fysikaaliset voimat liittyvät toisiinsa? ”Taustalla oli siis oikea filosofinen kysymys. Olisi ollut mahtavaa, jos joku opettaja olisi voinut avata tätä.”

Lukion viimeisellä luokalla Helsingin Suomalaisessa Yhteiskoulussa oli sattumalta tarjolla filosofian kurssi.

”Oppikirjana oli [aikuiskasvatuksen professorin] Urpo Harvan [(1910–1994)] *Suuria ajattelijoina*¹. Se sai minut pähkäilemään, mitä nämä tyypit ovat oikein ajatelleet ja tarkoittaneet. En osannut hakea muita, laajempia teoksia

Kuva: Sami Syrjämäki

taustaksi, joten asiat jäivät melko hämäräksi. Minusta oli kuitenkin kiva miettiä ja pohtia niitä. Seuraava filosofian kurssi järjestettiin koulussa sitten viisi tai kuusi vuotta myöhemmin, kun minä pidin sen.”

Opinnot Kakkuri aloitti Helsingin yliopistossa 1965 pääaineenaan matematiikka. ”Valinta oli oikeastaan laiskuutta – sinne ei tarvinnut pyrkiä, jos oli matematiikassa laudatur”, emerita tunnustaa. Sivuaineeksi valikoitui fysiikka ja tilastotiede, mutta pian myös filosofia. Neuvoa tuore opiskelija pyysi perhetuttavaltaan, psykologi Kaarlo Helasvuolta (1909–2006), joka toimi Helsingin kaupungin nuorisohuoltajana.

”Kävin hänen työhuoneellaan keskustelemassa, ryhtyisinkö lukemaan teoreettista filosofiaa vai pitäisikö minun jatkaa fysiikkaa. Hän ehdotti tietysti fysiikkaa, työpaikkaa ajatellen. Valitsin kuitenkin filosofian. Oli hienoa, että sain keskustella ratkaisusta jonkun kanssa.”

Pro gradunsa Kakkuri teki kategorioteoriasta, aikansa abstrakteimmasta matematiikan alasta. Filosofiaan häntä vetivät juuri muodollinen ajattelu ja logiikka. Tärkeä vaikuttaja oli opiskelutoveri Seppo Miettinen, ”varsinainen mestari logiikan kurssien vetäjänä”². Kulkeutuminen filosofiaan ei kuitenkaan käynyt itsestään.

”Silloisen poikaystäväni, luokkatoverini ja ensimmäisen aviopuolisoni Matti Ketosen isä, Oiva Ketonen, oli filosofian professori. Koulussa filosofian kurssilla en oikein ymmärtänyt, mitä filosofian professori tekee. En todellakaan ajatellut, että itsestäni voisi joskus tulla sellainen.”

Yliopisto-opintojen lopussa haaveena oli tutkimuksen tekeminen. Tavoitteena oli oppia kirjoittamaan yhtä kirjaksi- tai -kirjasto- kuin Oiva Ketonen (1913–2000) tai akateemikko G. H. von Wright (1916–2003): ”Pidin heidän tavastaan muotoilla selviä ja ymmärrettäviä lauseita niin, että teksti etenee loogisesti.” Kumpikin teki vaikutuksen myös opettajana.

”Oli hieno kokemus osallistua kurssille, jota von Wright piti kirjoittaessaan teostaan *Explanation and Understanding*³. Hän käveli edestakaisin ja puhui. Hän sanoi kerran pitävänsä tärkeänä testinä sille, onko ajatellut jonkin asian oikein, pystyykö sen sanomaan ja puhumaan. Hänelle luenointi oli todella tärkeää.”

Opiskelijoiden esittämiin kysymyksiin von Wrightilla oli tapana vastata niin, että hämääräänkin uteluun tuli järjeä. ”Hän oli hyvin demokraattinen ihminen ja halusi osoittaa arvostuksensa kaikkia kohtaan.”

Marx & Aristoteles

Erlaiset opintopiirit olivat keskeinen osa yliopistoelämää 60-luvun lopulla. Kakkuri-Knuutila paljastaa tuolloin vallinneen vakaumuksen: ”Yliopisto-opetus ei tarjoa

kaikkein tärkeimpiä asioita. Ne täytyy itse opiskella.” Filosofian pariin johdattelevien logiikan lukupiirien lisäksi yhteisopiskelusta virisi into myös argumentaation ajatteluun. Välittävänä tekijänä toimi Karl Marx (1818–1883):

”Maisterintutkintoni loppuvaiheessa luonani kokoontui muutamia vasemmistolaisia opiskelijoita. He olivat lukee-neet Marxin *Pääomaa*, ja kutsuin heidät Matin ja minun kotiin Myllypuroon keskustelemaan siitä. Minua kiinnosti Marxin metodi. Toivoin heidän selittävän sitä minulle, mutta en saanut tyydyttäviä vastauksia. Logiikan opintojen pohjalta se mitä hain oli teoksen päättelyrakenne tai pikemminkin argumenttirakenne. Tosin tuolloin en edes tuntenut sanaa ’argumentti’.”

Syttyi halu selvittää Marxin menetelmää, ja siihen kuuluikin useita kesälomia. Kakkuri-Knuutila toteaa olevansa myös kirjoittajana hidas, ”mutta sitten joistain teksteistä on tullut sellaisia, joihin olen ainakin itse tyytyväinen”.

Ajatus argumentaatiosta jäsenyi myöhemmin *Nikomakhoksen etiikan* avulla. Teokseen hän tutustui kumppaninsa ja sittemmin aviopuolisonsa Simo Knuutilan kurssilla 80-luvulla:

”Kirjan alussa on kuvaus kahdesta tiestä. Ensimmäinen lähtee siitä, mikä on jo meille tuttua, ja etenee kohti perimmäisiä tai ensimmäisiä periaatteita. Toinen taas etenee niistä takaisin meille tuttuun päin.⁴ Oivalsin, että tätä Marx tekee *Pääoman* alussa arvomuotoja käsitellessään! Tästä syntyi sitten ensimmäinen artikkelini *Tiede & Edistys* -lehteen⁵.”

Marxin opiskeluun kuului myös G. W. F. Hegelin (1770–1831) ajatteluun syventyminen. Hegelistä emerita tekikin lisensiaatin työn, jossa käsitellään nykytermein relationaalisuuden ideaa⁶. Sen jälkeen saattoi palata tärkeimmäksi ajattelijaksi osoittautuneen ja sellaisena py-syneen Aristoteleen (384–322 eaa.) pariin.

Väitöskirja *Dialectic and Inquiry in Aristotle* valmistui 1993. Vastaväittäjäksi valikoitui maailman-kuulu aristoteelisuuden asiantuntija Martha Nussbaum (s. 1947). Emeritaprofessori kertoo olleensa ennen väitöskirjaansa suuresti vaikuttunut Nussbaumin artikkelista, joka selvitteli ilmiöiden pelastamisen menetelmää Aristoteleella⁷. Yhdysvaltalaisfilosofin tapaaminen olikin tärkeä käänne:

”Kesällä 1987 huomasin Savonlinnassa ollessani paikallislehdessä Nussbaumin kuvan ja tiedon, että hän on Suomessa WIDER-instituutissa. Soitin Nussbaumille, ja hän kehotti tulla tapaamaan. Minulla oli mukana sivun verran joitain sekavia muistiinpanoja, mutta hän suhtautui minuun äärimmäisen ystävällisesti.”

Myöhemmin Nussbaum opasti Kakkuri-Knuutilaa kirjallisuuden hankinnassa ja kommentoi vuolaasti rivakkaan tahtiin valmistuvaa väitöskirjaa.

Opettamisen opinahjo

Ennen väittelyään ja sen jälkeen Kakkuri-Knuuttilla on kulkenut filosofille vähemmän tyypillistä urapolkua. Hän paljastaa päätyneensä Helsingin kauppakorkeakouluun sattumalta.

”Keväänä 1970 [Helsingin yliopiston käytännöllisen filosofian professori] Reijo Wilenius [(s. 1930)] kysyi opettajanhuoneessa, kuka menisi kauppakorkeakoululle seuraavana syksynä. Minulla ei ollut mitään sovittua, joten sanoin, että minulle käy. Pidin logiikan kursseja ja tieteenfilosofiaa. Sitten perustettiin filosofian lehtoraatti vuonna 1973 alana logiikka ja tieto-oppi.”

Pesti sai Kakkuri-Knuuttilan miettimään tarkemmin filosofian opettamisen käytäntöjä: ”Haaste nähdä filosofian merkitys henkilöille, joista ei tule isoina filosofeja, on vaikuttanut paljon tutkimukseeni ja tietysti argumentaatio-oppikirjojen tekemiseen.”

Tieteellisen ajattelun ja kirjoittamisen opuksista emerita tavallisimmin tunnetaankin. Hänen toimittamansa *Argumentti ja kritiikki* on yksi laajalevikkisimmistä korkeakouluasteen oppikirjoista. Myöhemmin Kakkuri-Knuuttilla kirjoitti tieteenfilosofian oppikirjan *Mitä on tutkimus?* yhdessä Kaisa Heinlahden kanssa ja oli mukana toimittamassa teosta *Soveltava yhteiskuntatiede ja filosofia*.⁸ Argumentaation oppikirjat ovat samalla johdantoja tieteenfilosofiaan. Niiden tekemisessä Aristoteleen dialektiikan ja retoriikan tuntemus on ollut Kakkuri-Knuuttilalle ohittamattomaksi avuksi:

”Argumentti on tieteellisen tekstin perusyksikkö. Omia tutkimusvalintoja ja tuloksia perustellessa osoitetaan, että vaihtoehdot olisivat vähemmän onnistuneita. Mutta myös tieteellisessä tekstissä nojaututaan Aristoteleen *Retoriikassa* esittämiin kolmeen vakuuttamisen menetelmään: *logos*, *ethos* ja *pathos*.”

Lehtori laati Aristoteles-suomennoksen selitysosionkin nimenomaan dialektiikkaa ja kumoamisen taitoa käsittelevään niteeseen yhdessä Juha Sihvolan kanssa¹⁰.

Dialogin merkitys

Emeritaprofessori kertoo filosofikollegansa Maija-Riitta Ollilan todenneen kerran, että väittely ja dialogi ovat täysin eri asioita. ”Tämä jäi minua kaivamaan, mutta ero on pikkuhiljaa täsmentynyt.” Väittelyssä kukin perustelee omaa näkemystään, ja vain toinen voi voittaa. Tieteessä parhaan argumentin soisikin voittavan, mutta usein esimerkiksi tutkijoiden maine vaikuttaa siihen, kuinka tutkimusta arvioidaan. Kokeneen, paljon julkaisseen tutkijan mielipide painaa enemmän, vaikka toisen osapuolen argumentit olisivatkin paremmat. Dialogissa tarkoitus on puolestaan oppia yhdessä: ”Ristiriitaisiltakin vaikuttavat näkemykset täydentävät toisiaan, kun nähdään, mikä niissä on ydinjuttu. Tässä on Aristoteleen ilmiöiden pelastamiseksi kutsutun tieteen menetelmän ydin.”

Dialogin ja väittelyn eroa Kakkuri-Knuuttilla valaisee vertaamalla niiden päämääriä. Siinä missä argumentin on tarkoitus osoittaa väitteen uskottavuus, dialogissa vaihdetaan kokemuksia, ja perustelujen sijaan selitetään, kuinka on itse päätenyt niihin. Dialogissa tarjotaan omia näkemyksiä muille testattavaksi. ”Tätä kuvaa englanninkielinen termi *inquiry*, jossa sekä kehittelyn että testaamisen ulottuvuudet ovat mukana. Koko ilmapiiri, osallistujien eetos on ihan eri kuin väittelytilanteessa.”

Keskustelevaa otetta vaaditaan myös positivistisen ja hermeneuttisen filosofian keskinäisen suhteen puntaroinnissa. Emerita korostaa empiirisen ja tulkinnallisen puolen yhteispeliä rajanvetojen sijaan:

”Kausaalista selittämistä on pidetty filosofiassa perinteisesti tulkinnan ja ymmärtämisen vastakohtana, mutta näin ei suinkaan ole. Voidakseen ymmärtää, mistä jossain teossa on kysymys, täytyy hermeneuttisesti tulkita tekijän motiiveja, uskomuksia, luonnetta ja toimintatilannetta hänen näkökulmastaan. Samalla tulkinta tuottaa kausaalisen selityksen sille, miksi henkilölle syntyi tietynlaisia tavoitteita ja uskomuksia. Eri tieteenfilosofioiden voi siten nähdä täydentävän toisiaan kiinnittäessään huomiota eri asioihin.”

Dialogin taitamisesta olisi Kakkuri-Knuuttilan mielestä hyötyä työelämässä ja yhteiskunnassa laajemminkin. Työn tuottavuuskin on usein kiinni vuorovaikutustaidoista – tai pikemminkin niiden puutteista.

”Se, että eri toimijat eivät kommunikoi keskenään, on mielettöntä resurssien tuhlausta. Säästöjä syntyisi kunnollisesta organisoinnista, jonka lähtökohtana olisi dialogi. Ihmiset keskustelisivat keskenään, mieltisivät yhdessä tavoitteet ja miten ne voisi parhaiten toteuttaa.”

Liiketoiminnan filosofi peräänkuuluttaa myös erityistieteiden välistä vuoropuhelua ja kykyä arvioida oman alan rajoja ja mahdollisuuksia:

”Enää ei riitä, että jollain tutkimusalalla on hallitseva asema taloudellisessa ja yhteiskunnallisessa päätöksenteossa. On virhepäätelmä ajatella, että matemaattisia menetelmiä käyttävä tiede olisi täsmällisempää kuin laadullisia menetelmiä soveltavat tutkimusalat. Tarvitaan vuoropuhelua eri yhteiskuntatieteiden välillä sekä yhteiskuntatieteiden, luonnontieteiden ja käytännön toimijoiden kesken. Muuten ei onnistuta ratkaisemaan Suomen tulevaisuutta uhkaavia isoja ongelmia, saati maailmanlaajuisia kinkkisiä kysymyksiä.”

Tieteenfilosofian työvoitto

Muutokset filosofian asemassa kauppakorkeakoulussa heijastavat yhteiskunnallista ilmapiiriä yleisemmin. Ekonomien opinahjossa oli 60-luvun lopulta lähtien mahdollista opiskella useita yleissivistäviä aineita. Filosofian lisäksi oli tarjolla opetusta valtio-opissa, taloushistoriassa ja sosiologiassa. Kakkuri-Knuuttilan mukaan tuolloin olivat vallalla humanistiset arvot.

”Monet vasemmistolaiset opiskelijat halusivat 70-luvun alussa ottaa filosofiaa. Vähän myöhemmin tieteenfilosofian kurssi oli pakollinen kaikille ensimmäisen vuoden opiskelijoille. 2000-luvun alussa tieteenfilosofian painopiste siirtyi maisteri- ja tohtoritasolle. Kaisa Heinlahti veti monta vuotta suosittua kriittisen ajattelun luentosarjaa. Sitä ennen olin opettanut logiikan ja tieteenfilosofian lisäksi kursseja filosofian historiasta, puhe- ja väittelytaidosta viestinnän lehtori Marketta Majapuron kanssa, naisfilosofiasta ja haastattelumenetelmistä professori Liisa Tiittulan kanssa sekä vallan teorioista.”¹¹

Lehtorina Kakkuri-Knuuttilla toimi vuoteen 2006, kunnes viran tilalle luotiin professuuri, johon hänet valittiin. ”Professuurin perustaminen oli rehtori Eero Kasaselta hyvä päätös. Mikäli olisi ollut pelkkä lehtoraatti, voihan olla, että koko aine olisi lopetettu Aalto-yliopiston perustamisen yhteydessä.”

Kauppakorkeassa Runeberginkadulla vietetyn neljän vuosikymmenen aikana Kakkuri-Knuuttilla pääsi todistamaan filosofian paikan muuttumista organisaatiossa moneen otteeseen. Tällä hetkellä filosofia on yksi johtamisen oppiaineista 2010 syntyneessä Aalto-yliopistossa. Emeritan mielestä opetuksen painopiste on liike-elämän

etiikassa ja tieteenfilosofiassa erityisesti niiden hyödyllisyyden vuoksi.

Johtamisen laitos kuvaa koulivansa opiskelijoistaan ”strategisesti ajattelevia ja eettisesti orientoituneita liike-elämän edelläkävijöitä vaativiin organisaatioiden johtamis- ja asiantuntijatehtäviin”¹². Tässä lienee filosofilla työsarkaa? ”Ajattelin aina, että filosofian tehtävänä on palvella koko kauppakorkeakoulua”, Kakkuri-Knuuttilla toteaa kiertelemättä. Eikö filosofian välineellistyminen huoleta? Opettamisen ja vuoropuhelun arvon voi lopulta nähdä keskustelussa itsessään:

”Viimeiset tieteenfilosofian kurssit, joita pidin Kauppiksen jatko-opiskelijoille, toimivat aidon dialogisesti. Tämä oli hieno kokemus. Tätä tuki erityisesti se, että tapasin kunkin opiskelijan ennen kurssin alkua kahden kesken. Keskustelimme opiskelijan väitöskirjasta ja mietimme, mikä asia kurssilla parhaiten hyödyttää häntä. Syntyi keskinäinen luottamus, joka on kaiken dialogin lähtökohta. Että voi sanoa sen, mitä oikeasti ajattelee. Kurssilaisten kesken rakentui vapaan keskustelun ilmapiiri, jossa minun tehtäväni oli jäsentää keskustelua, täydentää joitakin kohtia ja organisoida. Sitten kun jäin eläkkeelle, minulla oli sellainen olo, että se mihin olen 40 vuoden aikana tähdännyt, on ollut oikea juttu.”

Viitteet & Kirjallisuus

- 1 Urpo Harva, *Suuria ajattelijoita. Suppea filosofian historia* (1955). 16. p. Otava, Helsinki 1995.
- 2 Vrt. *Logiikka ja matematiikka. Studia logica et mathematica*. Toim. Marja-Liisa Kakkuri-Ketonen, Seppo Miettinen & Ilkka Niiniluoto. WSOY, Helsinki 1971.
- 3 G. H. von Wright, *Explanation and Understanding*. Routledge & Paul, London 1971.
- 4 Ks. Aristoteles, *Nikomakhoksen etiikka*. Suom. Simo Knuuttilla. *Teokset VII*. Gaudeamus, Helsinki 1989, erit. s.10: ”Meidän ei pidä jättää vailla huomiota sitä eroa, joka vallitsee joistakin periaatteista lähtevän päättelyn ja joihinkin periaatteisiin etenevän päättelyn välillä. Platon oli oikeilla jäljillä, kun hän esitti tämän ongelman ja pohti, etenemkö kulloinkin kohti ensimmäisiä periaatteita vai niistä lähtien. Tilanne on samanlainen kuin stadionilla, jossa joku voi olla matkalla tuomareiden luota kääntymispaikalle tai päinvastoin. Tiesty on lähdeittävä liikkeelle siitä, mitä tunnetaan, mutta asiat voivat olla tunnettuja kahdella eri tavalla, tunnettuja meille tai yksinkertaisesti tunnettuja. Meidän on siis ilmeisesti aloitettava siitä, mikä on tunnettua meille.”
- 5 Marxin pääoman käsitteen teoreettiset mallit. *Tiede & Edistys* 2/1981, 44–59.
- 6 Marja-Liisa Kakkuri, *Abstract and Concrete. Hegel's Logic as Intensional Logic*. Lis. Helsingin yliopisto, Helsinki 1982. Vrt. kuitenkin myös *Tutkimuksia Hege-*
listä. Toim. Marja-Liisa Kakkuri & Ilkka Patoluoto. Tutkijaliitto, Helsinki 1984.
- 7 Martha Nussbaum, *Saving Aristotle's Appearances*. Teoksessa *Language and Logos*. Toim. Malcolm Schofield & Martha Nussbaum. Cambridge University Press, Cambridge 1982, 267–294. Ilmiöiden pelastamisen menetelmä on yksi Aristoteleen metodologisista ohjenuorista. Miira Tuominen tiivistää menetelmän ytimen: ”[F]ilosofisen näkemyksen on havainnoista tai edeltävien viisaiden käsitöksistä etäännyttävään pystyttävä perustelevaan, mikä havaintojen suoraviivaisessa tulkinnassa tai aiemmissä käsitöksissä on ongelmana.” Ks. Miira Tuominen, Aristoteles. Logos-ensyklopedia. *Filosofia.fi*. 2014. Verkossa: <http://filosofia.fi/node/5562> Ilmiöiden pelastamisen menetelmä on tärkeässä osassa Kakkuri-Knuuttilan ja Kaisa Heinlahden teoksessa *Mitä on tutkimus? Argumentaatio ja tieteenfilosofia*. Gaudeamus, Helsinki 2006. Ks. myös Marja-Liisa Kakkuri-Knuuttilla & Eero Vaara, *Reconciling Opposites in Organisation Studies. An Aristotelian Approach to Modernism and Post-Modernism*. *Philosophy of Management*. Vol. 6., No. 1, 2007, 97–114, jossa Stageiralainen ja ilmiöiden pelastamisen teema taipuvat nykyisen organisaatiotutkimuksen kahtiajakojakin välittämään. Vrt. Jukka Mäkinen & Marja-Liisa Kakkuri-Knuuttilla, *The Defense of Utilitarianism in Early Rawls. A Study of Methodological Development*. *Utili-*
tas. Vol. 25, No 1, 2013, 1–31.
- 8 *Argumentti ja kritiikki. Lukemisen, keskustelun ja vakuuttamisen taidot*. Toim. Marja-Liisa Kakkuri-Knuuttilla. Gaudeamus, Helsinki 1998; *Soveltava yhteiskuntatiede ja filosofia*. Toim. Kristina Rolin, Marja-Liisa Kakkuri-Knuuttilla & Elina Henttonen. Gaudeamus, Helsinki 2006.
- 9 Aristoteles, *Retoriikka*. Suom. Paavo Hohti & Päivi Myllykoski. *Teokset IX*. Gaudeamus, Helsinki 1997.
- 10 Aristoteles, *Topiikka*. Suom. Juha Sihvola & Marke Ahonen. Selit. Marja-Liisa Kakkuri-Knuuttilla & Juha Sihvola. *Teokset II*. Gaudeamus, Helsinki 2002.
- 11 Kirjastossa ovat Kakkuri-Knuuttilan laatimat Kauppiksen opetusmonistheet 80-luvun tieteenfilosofian ja tieteellisen ongelmanratkaisun luennoilta sekä 90-luvun kursseilta, joiden aiheina olivat valta, kriittinen ajattelu, ”Filosofian historiaa kv.-liikemiehille” ja ”Taloustieteiden tieteenfilosofiset perusteet”. Vrt. myös korkeakoulun julkaisusarjassa ilmestyneet työt *Puhetaito. Mitä mestari-puhujan pitää tietää* (1991), *Argumentaatiotaito Aristoteleella* (1991), *KAS. Kuvaus, argumentti ja selitys tutkimusraportissa* (1992), *PAM. Pienten askelten selitysmalli yhteiskuntatieteissä* (1992), *Väittely ja riita. Rakenne ja strategioita* (1992) ja *Kuusi tieteenfilosofista artikkelia jatko-opiskelijoille* (1996).
- 12 Filosofian oppiaine Aalto-yliopiston verkkosivuilla: <http://management.aalto.fi/fi/disciplines/philosophy/>